

ARS BREVIS

M. RAYMUNDI LULLII COMPENDIUM ET

Imago Artis Magnae.

PROLOGUS

Deus cum tua gratia, sapientia, & amore. Incipit ars brevis, quae est imago artis generalis quae sic intitulatur. Deus cum tua summa perfectione. Incipit ars generalis ultima.

DE PROLOGO.

Ratio quare facimus istam artē brevē est, ut ars magna facilius sciatur. Nam scita ista arte supra dicta, & etiam aliae artes de facili possunt sciri & addisci. Subjectum hujus artis est respondere de omnibus quæstionibus, supposito quod sciatur quid dicitur per nomen. Et dividitur iste liber in xiiij partes, in quas similiter ars magna est divisa. Prima pars est de alphabero. Secunda de figuris. Tertia de diffinitionibus. Quarta de regulis. Quinta de tabula. Sexta de evacuatione tertiæ figuræ. Septima de multiplicatione quartæ figuræ. Octava de mixtione principiorum & regularum. Nona de novem subjectis. Decima de applicatione. Undecima de quæstionibus. Duodecima de habitatione. Tertiadecima de modo docendi hanc artem, Et primo de prima dicimus sic.

Scopus.

Subjectum.

Partitio.

DE PRIMA PARTE QUAE EST de alphabero hujus artis

CAP. I.

Alphabetum ponimus in hac arte, ut per ipsum possimus tacere figuras, & etiam miscere principia & regulas ad investigandam veritatem. Nam per unam literam habentem multa significata, intellectus est magis generalis ad respiciendum multa significata, & etiam ad faciendum scientiam.

Alphabeti utilitas.

Et ipsum quidem alphabetum oportet cordatenus scire. Aliter enim artista arte ista non poterit bene uti.

Necessitas.

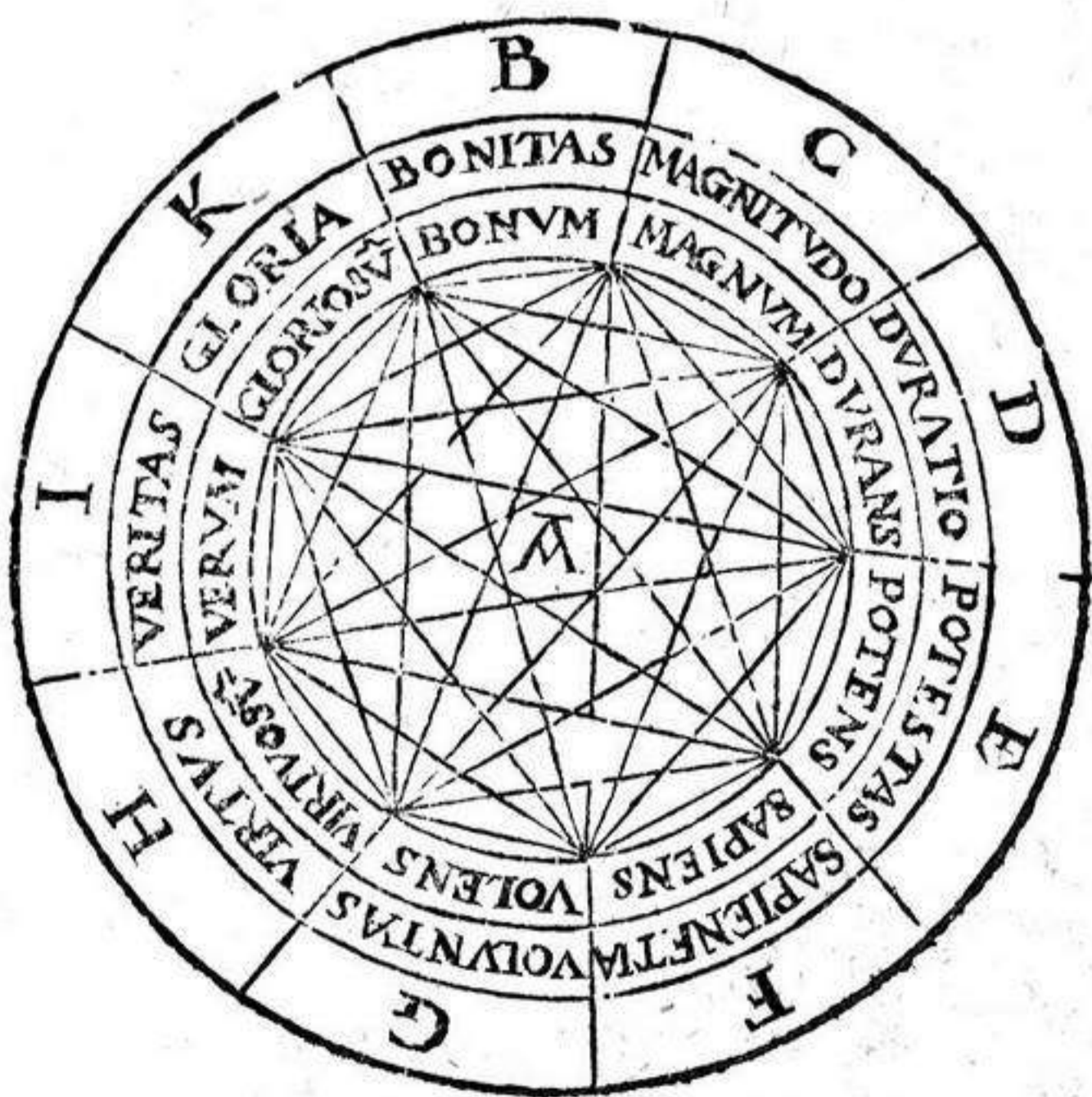
B. significat bonitatem; differentiam; Utrum; Deum, justitiam, & avaritiam.

Significatio.

A

- C. significat magnitudinem: concordiam. Quid angelum: prudentiam & gulam.
- D. significat durationem: contrarietatem: de quo: coelum: fortitudinem: & luxuriam.
- E. significat potestatem: principium: quare: hominem: temperantiam: & superbiam.
- F. significat sapientiam: medium: quantum: imaginativam: fidem: & acidiam.
- G. significat voluntatem: finem: quale: sensitivam: spem: & invidiam.
- H. significat virtutem: maioritatem: quando, vegetativam: caritatem: & iram.
- I. significat veritatem: æqualitatem: ubi: elementativam: patientiam: & mendacium.
- K. significat gloriam: minoritatem: quomodo: & cum quo: instrumentativam: pietatem: & inconstantiam.

PRIMA FIGURA
Predicatorum absolutorum.

DE SECUNDA PARTE, QUAE
est de figuris & primò de prima.

CAP. II.

Pars ista in quatuor partes dividitur: videlicet in quatuor figuras, prima figura est de A. ipsa quidem figura continet in se novem principia: videlicet bonitatem, magnitudinem &c. & novem literas, videlicet b. c. d. e. &c. Ipsa quidem figura est circularis eò quòd subiectum mutatur in prædicatum, & econverso, ut cum dicitur bonitas est magna, & magnitudo est bona, & sic de alijs. In ipsa quidem figura, inquit artista naturalem coniunctionem inter subiectum & prædicatum, dispositionem & proportionem, ut ad faciendum conclusionem possit medium invenire. Quodlibet enim principium per se sumptum est omnino generale, ut cum dicitur bonitas & magnitudo. Quando autem unum principium contrahitur ad aliud, tunc ipsum est subalternatum, ut cum dicitur bonitas magna, &c. & quando contrahitur aliquod principium ad singulare, tunc est principium specialissimum, ut cum dicitur bonitas Petri est magna, & sic intellectus habet scalam ascendendi & descendendi à principio omnino generali ad non omnino generale: nec omnino speciale, & à principio non omnino generali, nec omnino speciali ad omnino speciale, & sic de ascensu istius scalæ potest dici suo modo.

In principijs istius figuræ est implicatum quicquid est. nam quicquid est, aut est bonum aut magnum &c. sicut Deus & angelus, qui sunt boni & magni &c. quapropter quicquid est reducibile, est ad principia supradicta.

*Subdivisio.**1. Fig. A.**Cur circularis.**Vsus.**Scala.**Amplitudo.*

ut puta inter lapidem & arborem. Iterum inter sensuale & intellectuale, ut puta inter corpus & animā. Adhuc inter intellectuale & intellectuale: sicut inter animam & Deum: aut inter angelum & angelum, aut inter Deum & angelum & sic de concordantia & contrarietate potest dici suo modo. Et ista differentia existens in quolibet angulo istius trianguli, est scala intellectus, per quam in se ascendit & descendit, ut medium naturale inter subjectum & prædicatū possit invenire, cum quo medio possit concludere & propositionem declarare, & sic de scala concordantiæ & cōtrarietatis potest dici suo modo.

Scala

Alius triangulus est de principio, medio, & fine in quo cadit quicquid est, nam quicquid est, aut est in principio, aut in medio, aut in fine, & extra ista principia nihil est invētibile.

2. Triangulus rubens

In angulo principij, causa significat causam efficientem, materialem, formalem, & finalem. Per quantitatem autem & tempus significantur alia novem prædicamenta, & ea quæ ad ipsa reduci possunt.

In angulo mediij sunt tres species mediij, ut puta medium conjunctionis quod existit inter subjectum & prædicatum, sicut quando dicitur, homo est animal. Inter hominem enim & animal sunt media, videlicet vita & corpus suum, sine quibus non potest esse animal.

Item est medium mensurationis, quod existit per actum existentem inter agentem & agibilem, sicut amare inter amantem & amabilem. Et adhuc est medium extremitatum, sicut linea existens inter duo puncta, & iste angulus mediij est generalis scala intellectui.

Anguli finis tres sunt species.

Prima est finis privationis, qui quidem significat habitum privatum, & ea quæ sunt in tempore præterito: ut mors, quæ finit vitam.

Secunda species est finis terminationis, qui significat metas: sunt duo puncta, in quibus linea terminatur, sicut amare in amante & amato.

Tertia species est finis perfectionis, qui est finis ultimus: sicut homo, qui est ut multiplicet suam speciem, & ut Deum intelligat, ut diligat, recolat, & amet, & hujusmodi, & iste angulus finis est scala generalis intellectui.

3. Triangulus croceus.

Tertius triangulus est de majoritate, æqualitate, & minoritate, & est generalis ad omnia secundum suum modum, nam quicquid est aut est in majoritate, aut æqualitate, aut minoritate.

Majoritas habet tres species. Prima est quando est majoritas inter substantiam & substantiam, ut puta substantia cæli, quæ est major quam substantia ignis.

Secunda species est, quãdo est majoritas inter substantiam & accidens: sicut substantia, quæ est major sua quantitate, substantia enim per se existit, accidens verò nequaquam. Tertia species est, quando est majoritas inter accidens & accidens, sicut intelligere quod est majus quam videre, & videre quam currere. Et sicut dictum est de majoritate: ita potest dici de minoritate: nam relativè se habent.

Angulus de æqualitate habet tres species.

Prima est, quando res sunt æquales substantialiter, sicut Petrus & Martinus, qui sunt æquales in substantia.

Secunda species est, quando substantia & accidens coequantur, sicut substantia & sua quantitas.

Tertia species est quando est æqualitas inter accidens & accidens, sicut intelligere & amare quæ sunt æqualia in objecto: & iste angulus de æqualitate est scala intellectui, per quam ipse ascendit & descendit, ut in alijs triangulis dictum est: & quando intellectus ascendit ad objecta generalia ipse est generalis, quãdo autem descendit ad particularia, est particularis.

Vsus fig. T

Ista figura de T. est serviens primæ figuræ: nam per differentiam distinguitur inter bonitatem & bonitatem: & magnitudinem & magnitudinem. &c.

Et per hanc figuram, junctam primæ figuræ intellectus acquirit scientiam, & quia ista figura est generalis, idcirco intellectus est generalis.

TERTIA

CAPUT IV. 7
 TERTIA FIGURA.

BC	CD	DE	EF	FG	CH	HI	IK
BD	CE	DF	EG	FH	GI	HK	
BE	CF	DG	EH	FI	GK		
BF	CG	DH	EI	FK			
BG	CH	DI	EK				
BH	CI	DK					
BI	CK						
BK							

DE TERTIA FIGURA.
 CAPUT IV.

Tertia figura composita ex prima & secunda. Nam b. quod est in ipsa, valet b. quod est in prima & secunda figura; & sic de alijs literis. Ipsa habet in se xxxvj. cameras, ut patet in ipsa, quælibet camera multa & diversa habet significata per duas literas in ea contentas, sicut camera b. c. multa & diversa significata habet per b. c. similiter camera b. d. multa & diversa significata habet per b. d. et c. & b. jam patet in alphabeto ante dicto, in qualibet camera sunt duæ literæ in ea contentæ: ipsæ significant subjectum & prædicatum in quibus artista inquit medium cum quo subjectum, & prædicatum conjunguntur: sicut bonitas & magnitudo quæ conjunguntur per concordantiam & hujusmodi, cum quo medio artista intendit concludere & propositionem declarare. In ipsa figura significatum est, quod unumquodque principium cuiuslibet principio attribuitur ut B. cui attribuitur c. d. & c. ut patet in figura.

*Origò.
 36. Camera
 seu præsels-
 dia.*

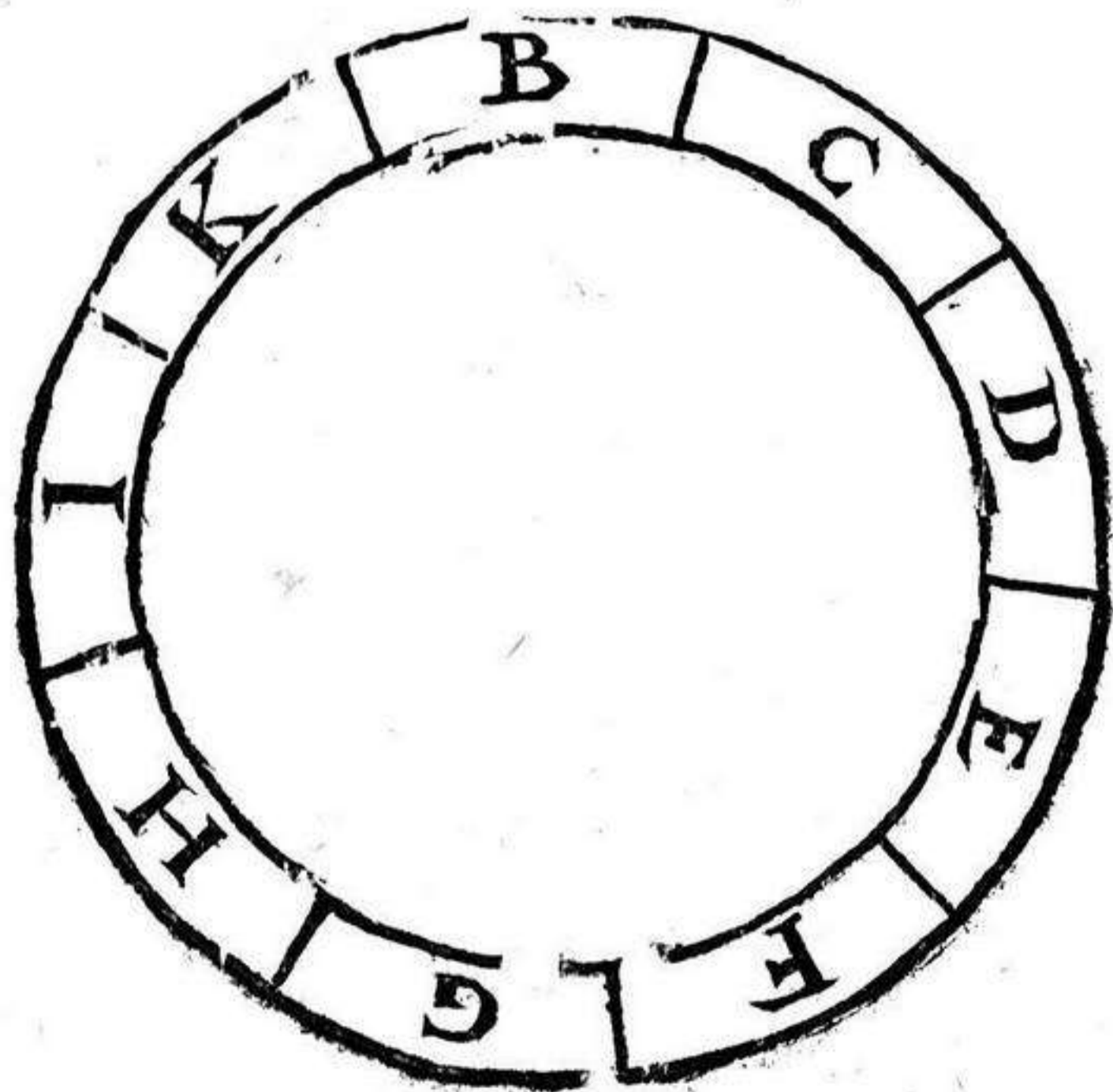
vsus. Ratio hujus est, ut intellectus cum omnibus principijs cognoscat quodlibet principium, ut ad eandem conclusionem adducat multas rationes. Et de hoc volumus dare exemplum de bonitate, de qua subjectum facimus, de alijs autē principijs prædicatum.

Exemplum. Bonitas est magna, bonitas est durans, bonitas est potens, bonitas est scibilis, bonitas est amabilis, bonitas est virtuosa, bonitas est vera, bonitas est gloriosa, bonitas est differens, bonitas est concordans, bonitas est contrarians, bonitas est principians, bonitas est medians, bonitas est finiens, bonitas est majorificans, bonitas est coæquans, bonitas est minorificans. Et sicut diximus de bonitate, ita potest dici de alijs principijs tuo modo.

Amplitudo. Figura ista est valde generalis, cū qua intellectus est valde generalis ad faciendum scientias.

Conditio. Conditio hujus figure est, quod una camera non sit contra aliam, sed ad invicem concordent in conclusione: sicut camera b. c. & sic de alijs, cum tali quidem conditione intellectus conditionat se, & facit scientiam.

QUARTA FIGURA.

DE QUARTA FIGURA.

QUARTA figura habet tres circulos, quorum superior est immobilis, duo autem inferiores sunt mobiles, ut in figura patet. Circulus medius volvitur sub circulo superiori immobili. ut puta quando ponitur c. sub b. circulus autem inferior volvitur sub circulo medio, sicut quando ponitur d. sub c. & tunc temporis formantur novem camerae. b. c. d. est una camera. c. d. e. est alia, & sic de alijs deinceps. e. circuli minoris ponatur sub c. circuli mediocris, & tunc temporis formantur aliae novem camerae. b. c. e. est una camera, & c. d. f. alia.

2. Circuli semper orbes.

1. Revolutio

Et cum omnes literae circuli minoris erunt discursae cum b. circuli majoris: & cum c. circuli mediocris, tunc temporis. c. est medium inter b. & d. eo quia b. & d. participant inter se ad invicem per significata de, c. & sic de alijs cameris: & sic per media camerarum homo venatur necessarias conclusiones & invenit illas. iterum discurrantur literae cum b. ejusdem circuli majoris, & cum d. circuli mediocris, & sic de alijs circuli mediocris, & circuli inferioris mutando illas b. circuli majoris existente immobili, usque quo perveniatur cum b. circuli majoris ad i. circuli mediocris, & ad k. circuli inferioris, & sic erunt ducentae quinquaginta & duae camerae.

Vfus

2. Et reliqua revolutiones.

252. Camerae.

Figura ista generalior est quam tertia, quia in qualibet camera istius quartae figurae sunt tres literae, sed in qualibet camera tertiae figurae non sunt nisi duae literae, ideo intellectus est generalior per quartam figuram, quam per tertiam.

Fig. huius cum prox. praeced. collatio.

De conditione quartae figurae est, quod intellectus applicet illas literas ad propositum, quae videntur magis applicabiles proposito, facta camera de tribus literis recipiat significata literarum respiciendo convenientiam existentem inter subjectum & praedicatum, evitando inconvenientiam, & cum ista conditione intellectus facit scientiam per quartam figuram, & habet multas rationes ad eandem conclusionem.

Conditio.

Diximus de quatuor figuris, quas cordatenus oportet scire, sine quibus artista hac arte non potest uti, neque practicare.

Necessitas

4. figurarum

DE DIFFINITIONIBUS, QUAE EST

tertia pars.

CAP. VI

IN hac arte sua principia diffiniuntur, ut per diffinitiones ipsa cognoscantur: & ut ipsis homo utatur affirmando aut negando, tali modo quod diffinitiones remaneant illae

Scopus & usus.

Et cum talibus conditionibus intellectus facit scientiam: & invenit media.

Et frangit ignorantiam, quæ est sua inimica.

Bonitas est ens, ratione cujus bonum agit bonum, & sic bonum est esse & malum non esse.

Magnitudo est id, ratione cujus bonitas, duratio &c. sunt magna, ambiens omnes extremitates essendi.

Duratio est id, ratione cujus bonitas, magnitudo &c. durat.

Potestas est ens, ratione cujus bonitas, magnitudo &c. possunt existere & agere.

Sapientia est id, ratione cujus sapiens intelligit.

Voluntas est id, ratione cujus bonitas; magnitudo, &c. sunt desiderabiles.

Virtus est origo unionis, bonitatis, magnitudinis, & cæterorum principiorum.

Veritas est illud, quod est verum de bonitate, magnitudine &c.

Gloria est ipsa delectatio, in qua bonitas, magnitudo &c. quiescunt.

Differentia est id ratione cujus bonitas &c. sunt rationes inconfusæ sive claræ.

Concordantia est id ratione cujus bonitas &c. in uno & in pluribus concordant.

Contrarietas est quorundam mutua resistentia propter diversos fines.

Principium est id quod se habet ad omnia ratione alicujus prioritatis.

Medium est subjectum, in quo finis influat principio, & principium refertur fini: & est sapiens naturam utriusque.

Finis est id in quo principium, quiescit.

Majoritas est imago immensitatis, bonitatis, & magnitudinis &c.

Aequalitas est subjectum in quo finis concordantia, bonitatis, &c. quiescit.

Minoritas est ens circa nihil.

Diximus de diffinitionibus principiorum, quas oportet scire cordetenus: ignoratis enim diffinitionibus ars est indocibilis.

DE QUARTA PARTE, QUAE
est de regulis.

CAP. VII.

x. Questio
nes genera.
les.)

Regulæ hujus artis sunt decem quæstiones generales, ad quas reducuntur omnes alia quæstiones quæ fieri possunt; & sunt istæ.

Utrum

Utrum sit, quid est, de quo est, quare est, quantum est, quale est, quando est, ubi est, quomodo est, & cum quo est. Quælibet istarum quæstionum habet suas species.

Subdivisio.

B. Verum

Utrum habet tres species, videlicet dubitativam, affirmativam, & negativam, ut intellectus in principio supponat utramque partem esse possibilem, & non liget se cum credere, quod naturaliter non est suus actus, sed intelligere, & ita accipiat illam partem cum qua habet majus intelligere: nam oportet illam esse veram.

C. Quid.

Quid habet quatuor species.

Prima est diffinitiva, sicut quando quæritur quid est intellectus,

Et respondendum est, quod ipse est illa potentia cui propriè competit intelligere.

Secunda species est, quando quæritur intellectus quid habet in se coessentialiter.

Et respondendum est, quod habet sua correlativa s. Intellectivum intelligibile, & intelligere, sine quibus esse nõ potest: esset enim sine ipsis ociosus & indigens natura, sine & quiete.

Tertia species est, quando quæritur quid est ens in alio. Sicut quando quæritur. Quid est intellectus in alio. Et respondendum est, quod est bonus, intelligens in bonitate, & magnus intellectus in magnitudine &c. & in grammatica grāmaticus, & in logica logicus, in rethorica rethoricus &c.

Quarta species est, quando quæritur quid habet ens in alio, ut cum dicitur. Quid habet intellectus in alio. Respondendum est, quod in scientia intelligere, & in fide credere.

Regula de quo habet tres species.

Prima est primitiva, sicut quando dicitur intellectus de* quo est. Et respondendum est quod de se ipso, eo quia non derivatur ab aliquo generali naturaliter.

D. De quo

Vide cabal.

tract. 2. ca 3.

Et tract. 3.

cap. 6. subh.

D. nu. 6.

Secunda species est, quando quæritur specialiter de quo est ens, sicut quando quæritur de quo est intellectus. Et respondendum est, quod est de forma sua & sua materia specificis, cum quibus habet intelligere specificum.

Tertia species est quando quæritur cuius est ens possessione, sicut quando quæritur cuius est intellectus. Et respondendum est quod est hominis sicut pars sui totius, & equus sui domini.

Quarta regula, scilicet quare, habet duas species, scilicet formalem & finalem.

E. Quare.

Formalis quando quæritur ens quare est. sicut quando quæritur intellectus quare est. Et respondendum est, qui est

esta

est de sua materia, & de sua forma specificis, cum quibus habet specificum intelligere, & cum ipsis agit per suam speciem. Secunda species est respectu finis, sicut quando quaeritur intellectus quare est. Et respondendum est, ut sint obiecta intelligibilia, & ut de rebus scientia haberi possit. Quinta regula quaerit de quantitate, & habet duas species. Prima est, quando quaeritur de quantitate continua, ut cum dicitur, quantus est intellectus. Et respondendum est, quod tantus, quantus per spirituales quantitates esse potest, non autem est quantus punctualiter sive linealiter. Secunda species est, quando quaeritur de quantitate discreta: ut cum dicitur quantus est intellectus. Et respondendum est, tantus quot sunt sua correlativa, in quibus sua essentia est diffusa & sustentata: videlicet intellectivum, intelligibile, & intelligere, cum quibus est theoreticus, & practicus generalis & particularis.

F. *Quantum.*

G. *Quale.*

Sexta regula est de qualitate, & habet duas species. Prima est, quando quaeritur, quae est propria & primaria qualitas intellectus. Et respondendum est, quod intelligibilitas cum qua ipsa est habitatus. Intelligere autem extrinsecum est proprietas secundaria & magis remota, cum qua ipse intellectus intelligit hominem aut leonem &c. Ex quo intelligere intrinsecum & substantiale ipsius intellectus est habitatum. Et similiter de intelligibili extrinsecum.

Secunda species est, quando quaeritur, quae est appropriata qualitas ipsius intellectus. Et respondendum est, quod credere vel dubitare, aut supponere. Non enim isti actus conveniunt intellectui proprie, sed intelligere.

H. *Quando.*

Septima regula quaerit de tempore, & habet xv. species ut patet in arte magna per literas c. d. k. significatas. Sed quia haec ars est brevis, ideo sub brevibus verbis tractamus ipsam regulam, sicut quando quaeritur per quem modum intellectus est in tempore, cum ipse non sit punctualis neque linealis. Ad quod respondendum est quod intellectus est in tempore, quia est inceptus & novus & consistit in tempore, successive: mediante motu corporis, cum quo est coniunctus.

I. *Ubi.*

Octava regula quaerit de loco, & habet xv. species per regulas e. d. k. significatas, ut patet in arte magna, sicut quando quaeritur intellectus ubi est. Ad hoc breviter respondendum est quod ipse est in subiecto in quo est, sicut pars in suo toto, non autem conclusus, sed diffusus est in illo: intellectus enim non habet essentiam punctualem, nec linealem, nec superficiem.

K. Continet duas regulas, videlicet modalem, & instrumentalem.

Regula modalitatis habet iiij. species, sicut quando quaeritur,

ritur quomodo est intellectus & quomodo est pars, & pars in parte, & pars in toto, & totum in suis partibus, & quomodo totū transmittit extra se suam similitudinem. Ad quod respondendum est, quod est subjectivè per illum modum per quem est deductus per species supradictas, & intelligit per illum modum quem habet in inveniendo medium existens inter subjectum & prædicatum in figuris designatum, multiplicando species peregrinas à sensu & imaginatione abstractas, & in suo proprio intelligibili sunt catarizatæ & intellectæ.

Secunda regula k. habet, iij. species, videlicet quando queritur intellectus cum quo est & cum quo pars est in parte, & partes in toto, & totum in partibus suis, & cum quo transmittit suam similitudinem extra. Ad quod respondendum est quod ipse est cum suis correlativis, sine quibus non potest esse nec intelligere. intelligit enim cum speciebus peregrinis, de quibus facit instrumentum ad intelligendum. Diximus de regulis, cum quibus intellectus solvit quæstiones deducendo eas per regulas, respiciendo quid significat regula, & ejus species subjectivè deducendo quæstionem per principia & regulas intellectu objectante illam quæstionē dubitabilem cum definitionibus principiorum eligendo, intelligendo intelligibiliter affirmativā aut negativam, & quod ipse intellectus sit à dubitatione separatus.

TABVLA		GENERALIS					
	.I.	.II.	.III.	.IV.	.V.	.VI.	.VII.
1	BCDT	CDET	DEFT	EFGT	FGHT	GHIT	HIKT
2	BCTB	CDTC	DETD	EFTE	FGTF	GHTG	HITH
3	BCTC	CDTE	DETE	EFTF	FGTG	GHTE	HITI
4	BCTD	CDTE	DETF	EFTG	FGTH	GHTI	HITK
5	BDTB	CETC	DFTD	EGTE	FHTF	GITG	HKTH
6	BDTC	CETD	DFTE	EGTF	FHTG	GITH	HKTI
7	BDTD	CETE	DFTF	EGTG	FHTH	GITI	HKTK
8	BTBC	CTCD	DDEE	EDEF	FTFG	GTGH	HTBI
9	BTBD	CTCE	DTEF	ELEG	FTFH	GTGI	HTHK
10	BTCD	CTDE	DTEF	ETFG	FTGH	GTHI	HTIK
11	CDTB	DETC	EFTD	FGTE	GHTF	HITG	IKTH
12	CDTC	DETD	EFTF	FGTF	GHTG	HITB	IKTI
13	CDTD	DETE	EFTF	FGTG	GHTH	HITI	IKTK
14	CTBC	DTCD	ETDE	FTEF	GTFG	HTGH	ITHI
15	CTBD	DTCE	ETDF	FTEG	GTFH	HTGI	ITHK
16	CTCD	DTDE	EDEF	FTFG	GTGH	HTHI	ITIK
17	DTEC	ETCD	FTDE	GTEF	HTFG	ITGH	KTHI
18	DTBD	ETCE	FTDE	GTEG	HTFH	ITGI	KTHK
19	DTCD	ETDE	FTEF	GTEG	HTGH	ITHI	KTIK
20	TBCD	TCDE	TDEF	TEFG	TFGH	TGHI	THIK

DE QUINTA PARTE, QUAE EST de Tabula.

CAP. IIX.

Vsus.

20. Rationes
cuilibet qua
estioni appli-
cabiles

84. Colum-
nae tab. ma-
gnae. T.

Ascensio.
Descensio.
Copulatio.

Tabula ista est subjectū in quo, intellectus se facit universalem, eo quia intelligit & abstrahit ab ipso multa particularia omnium materiarum discurrendo principia per particularia objective, applicando cuilibet quaestioni XX. rationes declarando ipsam quaestionem, & à qualibet camera ipsius columnae abstrahitur una ratio.

Tabula habet septem columnas ut patet, in quibus implicatur octuaginta quatuor columnae explicatae in arte magna. In ipsa tabula T. significat, quod litterae quae sunt à parte ante T. sunt de prima figura, & quae sunt post. sunt de secunda figura. Per tabulam ipsam intellectus est ascensivus & descensivus. Ascensivus est, qui ascendit ad priora & generaliora. Et est descensivus, quia descendit ad posteriora & particularia. Adhuc est copulativus, eo quia copulat columnas, sicut columnae b. c. d. copulatur cum columna e. d. e. &

sic de alijs.

DE SEXTA PARTE, QUAE EST
de Evacuatione tertiae figure,

CAP. IX.

IN tertia figura intellectus evacuat cameras, eo quòd abstrahit ab ipsis tantum quantum potest recipiendo à qualibet camera ea quæ significant literæ, ut applicet illa significata ad propositum, & sic facit se applicativum, investigativum, & inventivum. & de hoc dabimus exemplum de una camera. Et sicut sequitur de illa, ita sequetur de alijs.

De camera B. C. intellectus haurit xij. propositiones dicendo sic, Bonitas est magna, bonitas est differens, bonitas est concordans. Magnitudo est bona, magnitudo est differens, magnitudo est cõcordans. Differentia est bona, differentia est magna, differentia est concordans. Concordantia est bona, concordantia est magna, concordantia est differens. Factis istis xij. propositionibus mutando subjectum in prædicatum, & e converso, sic camera est evacuata ipsis propositionibus.

1. Evacuatio

Deinde evacuet eam xij. medijs, & dicuntur media, eo quia consistunt inter subjectum & prædicatum cum quibus conveniunt genere aut specie. Et cum illis medij intellectus facit se disputativum & determinativum.

2. Evacuatio

Et facta dicta evacuatione intellectus evacuet ipsam cameram xxiiij. quæstionibus, eo quia in qualibet propositione sunt duæ quæstiones implicatæ. Et hoc sic, bonitas est magna. Utrum bonitas sit magna. Quid est bonitas magna. Bonitas est differens. Utrum bonitas sit differens. Quid est bonitas differens. Bonitas est cõcordans. Utrum bonitas sit cõcordans. Quid est bonitas concordans. Magnitudo est bona. Utrum magnitudo sit bona. Quid est magnitudo bona. Magnitudo est differens. Utrum magnitudo sit differens. Quid est magnitudo differens. Magnitudo est concordans. Utrum magnitudo sit cõcordans. Quid est magnitudo concordans. Differentia est bona. Utrum differentia sit bona. Quid est differentia bona. Differentia est magna. Utrum differentia sit magna. Quid est differentia magna. Differentia est cõcordans. Utrum differentia sit concordans. Quid est differentia concordans. Concordantia est bona. Utrum concordantia sit bona. Quid est concordantia bona. Concordantia est magna. Utrum concordantia sit magna. Quid est concordantia magna. Concordantia est differens. Utrum cõcordantia sit differens. Quid est concordantia differens. Facta hac evacuatione quæstionibus bonitatis & magnitudinis, & cum tribus speciebus

3. & 4. Evacuatio.

5. & 6. Evacuatio.

bus differentiarum & concordantiarum, ut patet in secunda figura.

7. *Evacuatio*

Deinde evacuetur camera cum tribus speciebus regulæ. B. & cum quatuor speciebus regulæ. C. & expedita ista evacuatione intellectus solvat prædictas quæstiones in illa ista evacuatione; sequendo conditiones camerae, affirmando aut negando, & sic intellectus expellit de camera dubitationes & consistit in illa quietus & assertivus, & etiam cognoscit se valde generalem & artificiatum & de magna scientia habitatum.

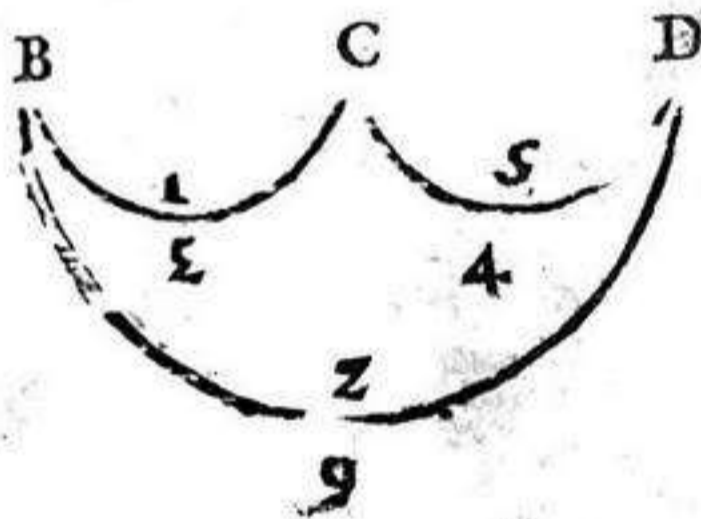
DE MULTIPLICATIONE QUARTA FIGURÆ, pars septima.

CAP. X.

MULTIPLICATIO quartæ figuræ consistit in hoc videlicet quod prima camera b.c.d. in quarta figura sive tabula, significat quod b. unam conditionem habet cum c. & aliam cum d. & c. unam conditionem habet cum b. aliam cum d. & d. unam conditionem habet cum b. aliam cum c. & sic sunt in ipsa camera sex conditiones, cum quibus intellectus se conditionat & disponit ad investigandum & inveniendum, & obijciendum & probandum, & ad determinandum.

1. *Collocatio-
nis multipli-
catis.*

FIGURA MULTIPLICATIONIS

2. *Collocatio-
nis.*

Post istas sex conditiones intellectus acquirit alias sex conditiones, volvendo circulum minorem, ponendo suum e sub c circuli mediocris sub quo erat suum. d. & quia mutata est camera, ideo mutantur eius conditiones, & sicut intellectus habituat se xv. conditionibus & sic per alias cameras multiplicando columnas & volvendo illas. Conditiones quas intellectus multiplicat per istum modum sunt difficiles ad numerandum: nam de quacumque camera potest intellectus sic evacuare triginta propositiones, & nonaginta quæstiones. Sicut de camera b. c. tertiæ figuræ sunt xij propositiones & xxiiij quæstiones. Et in illo passu cognoscit se intellectus valde generalem & artificiatum

*Substituto
in prima bar
multiplica
tionem.
Tertia fig.
multiplica
tionem.*

atum supra alium intellectū ignorantem istam artem deducendo ipsum ad multa inconvenientia & impossibilia; & sic sophista coram tali intellectu non potest stare, eo quia talis intellectus artistæ hujus artis utitur cōditionibus primitivis & naturalibus, sophista autem secundarijs, & extra naturam consideratis, ut patet in arte magna.

Amplitudo

DE OCTAVA PARTE, QUAE EST de mixtione principiorum & regularum.

CAP. XI.

IN parte ista intellectus miscet unum principium cum alio, discurrendo quodlibet principiū per omnes species regularum. Et per talem discursum intellectus habet noticiam de quolibet principio, & tot vicibus quot miscet ipsum discurrendo habet noticiā diversam ab ipso, & tot media quæ intellectus invenit ad concludendum quis posset enumerare intellectu evacuante ipsam mixtionem, sicut * evacuare cameram b. c. ut supradictum est. Ista mixtio est centrum & fundamentū ad inveniendum multas propositiones, quæstiones, & materiarum condiciones & solutiones, & etiā objectiones: sed hoc exemplificare dimittimus intellectu bene intuenti causa brevitatis, & quia in arte magna est declaratus & exemplificatus modus mixtionis.

1. *Utilitas generalis.*

* *Evacuando.*

2. *Utilitas specialis.*

Ulterius hæc mixtio est subjectum & refugium artistæ hujus artis, ut inveniat in ipsa quicquid vult ad probandum; nam si indiget aliquo quod sit de genere bonitatis discurrat ipsam bonitatē per omnia principia & regulas, & inveniat de ipsa quicquid intelligere voluerit, & sicut dicimus de bonitate, ita potest dici de alijs principijs. Ista mixtio est conditionata & ordinata sicut una res est distincta ab alia: nā si discurratur divina bonitas per principia & regulas, ipse quidem discursus divinæ bonitatis requirit altiores diffinitiones & species regularum quàm discursus bonitatis angeli: & discursus bonitatis angeli, quàm discursus bonitatis hominis, & discursus bonitatis hominis, quàm discursus bonitatis leonis, & sic de alijs suo modo.

3. *Utilitas & præstantia hujus partis.*

DE NONA PARTE, QUAE EST de novem subiectis.

CAP. XII.

IN arte ista ponuntur novem subiecta in alphabeto significata: in quibus cadit quicquid est, & extra ipsa nihil est. Pri-

Amplitudo horum sub-

B

Enumeratio. primum subjectum est Deus per B. significatum. Secundum subjectum est angelus per C. significatum. iij. subjectum est cælum per D. significatum. iiij. subjectum est homo per E. significatum. v. subjectum est imaginativa per F. significatum. .vj. subjectum est sensitiva per G. significatum. vij. est clementiva per H. significatum, viij. est elementativa per I. significatum. ix. & ultimum est instrumentalitas per K. significatum.

Cur hic non deducantur per principia & regulas.

Quoniam in arte magna quodlibet subjectum est deductum p̄ principia & regulas, ideo ipsa hinc nō discurremus, quia hanc artem breviorē illa volumus agere, & quia illa deductio in hac arte est implicata propter quod illam dimittimus intellectui benè intuenti, & sufficit exemplum datum in tertia figura in qua applicamus omnia, principia ad bonitatem, etiam ad intellectum omnes regulas hujus artis.

Conditiones cum quibus hac subjecta perpenduntur.

Tractatus istorum subjectorum consideramus cum quatuor conditionibus, ut per eas intellectus sit conditionatus ad discurrendum subjecta prædicta per principia & regulas conditionaliter, secundum quod quodlibet subjectum est conditionatum per suam naturam & essentiam. Nam divina bonitas unam conditionem habet in Deo, & bonitas angelica aliam in ipso angelo, & sic de alijs suo modo.

1. Conditio.

Prima conditio hæc est, videlicet ut quodlibet subjectum habeat suam definitionem, cum qua sit differens ab omni alio subjecto. Et si quærat̄ aliquid de ipso subjecto, quod respondeatur tali modo, affirmando vel negando, ut definitiones principiorum conveniant cum ipsa definitione, & sic de regulis, sine aliqua læsione principiorum & regularum.

2. Conditio.

Secunda conditio est, quod in iudicio, sive in practica conserveatur differentia subjectorū, sicut divina bonitas, quæ differt à bonitate angelica, per infinitatem & æternitatem eo quia talis bonitas est ei ratio, ut agat bonum infinitum, & æternum, bonitas autem angelica nequaquam, sed finita & nova est.

3. Conditio.

Tertia conditio est quod concordantia, quæ est inter unum subjectum, & aliud subjectum non destruat̄ur sicut concordantia, quæ est inter Deum & angelum, concordant enim in spiritualitate, & sic de alijs suo modo potest dici.

4. Conditio.

Quarta est, quod secundum quod unum subjectum est nobilius & altius, ei attribuantur altiora, & nobiliora principia, & regulæ quam alteri, sicut Deus qui est altius, & nobilius subjectum quàm angelus. &c. & angelus quàm homo. & sic de alijs suo modo.

DE

DE PRIMO SUBIECTO QUOD

est de Deo.

CAPUT XIII.

DEUS est discurrebilis per principia & regulas, nam Deus est bonus, magnus, &c. de ipso multæ diffinitiones possunt dari largo modo diffiniendo, sed hîc ei unam damus. Deus est ens quod extra se non indiget aliquo, in ipso namque totaliter sunt omnes perfectiones. Et cum ista quidem diffinitione est Deus differens ab omni alio ente, omnia enim alia entia indigent aliquo extra se: in Deo non est aliqua contrarietas, nec minoritas, quia principia privativa. & defectiva sunt, veruntamen in Deo est majoritas respectu aliorum entium: & æqualitas, nam æqualia principia habet, videlicet bonitatem, magnitudinem, & etiam æquales actus, & relationē habet. In Deo est differentia correlativorum, sine qua ipsi correlativi nequaquam esse possunt, nec Deus absque ipsis posset habere actionem intrinsecam, infinitam, & æternam, immo sine ipsis omnes suæ rationes essent ociosæ, quod est valde impossibile. In Deo est concordantia, ut cum ipsa distet infinite, & æternè à contrarietate, & sua correlativa conveniant infinite, & æternè in una essentia & natura, & sic de suis rationibus potest dici. In Deo non est quantitas, nec tempus, nec ullum accidens, ratio hujus est quia substantia sua ab omni accidente est segregata, & denudata, nam infinita & æterna est. Deo sic conditionato per quatuor conditiones antedictas, inde quidem intellectus intelligit, se conditionatum, ad intelligendum Deū, & ea quæ de ipso dici possunt per principia, & regulas Deo approprietas. Adhuc cognoscit, & intelligit, quod si angelus habet naturale posse in se, & sic de alijs. multo magis Deus, cum sit subiectum magis altum, ut patet per locū à minori ad majus.

*Discursus
per principia
& reg
Definitio.*

1. *Conditio.*

2. *Conditio.*

3. *Conditio.*

4. *Conditio.*

*Collatio cum
Angelo.*

DE SECUNDO SUBIECTO, QUOD

est de Angelo.

CAP. XIV.

ANGELUS est deducibilis per principia, & regulas, ipse quidem naturalem bonitatem, magnitudinem, durationem habet, &c. & diffinitur sic.

Angelus est spiritus corpori non conjunctus. In ipso non est cōtrarietas naturalis, nam incorruptibilis est. In ipso est materia debilibus scilicet bonificabili, magnificabili, &c. ut p̄ secū.

*Discursus
per principia
& reg.*

Definitio.

1. *Conditio.*

2. *Conditio.*

3. *Conditio.*

3. *Conditio.* dam speciem d. significatum est. In angelo est majoritas, eo quia est magis similis Deo quàm homo, quia altiora principia, & regulas habet quàm homo, & in isto passu cognoscit intellectus, quòd si homo potest uti sensibus absq; organis: non sequitur propter hoc quod angelus nō possit sine organis: nam angelus natura est superior, & in isto passu cognoscit intellectus, quòd angeli possunt loqui inter se, & agere in nobis absque organo, & transire ab uno loco ad alium sine medio, & sic de alijs, ut patet per intellectum discursum per regulas.
4. *Conditio.* In angelo est differentia, nam suus intellectus memoria & voluntas, differentes sunt inter se.
5. *Conditio.* Aequalitas intelligendi & amandi, & recolendi est in angelo ratione objecti supremi scilicet Dei, qui æqualiter est intelligibilis, amabilis, & recolibilis.
6. *Conditio.* In angelo est minoritas, nam ex nihilo est creatus.

DE TERTIO SUBJECTO, QUOD est de celo.

CAP. XV.

Discursus. **C**ÆLUM habet bonitatem naturalem, magnitudinem, & durationem, &c. & diffinitur sic:

Definitio. Cœlum est prima substantia mobilis. In eo non est contrarietas. Non enim est ex principijs contrarijs compositum. In ipso enim sunt instinctus & appetitus naturales, & per consequens motus, sine quo non posset habere naturam, instinctum & appetitum: veruntamen in eo est principium. Efficiens enim est in inferioribus, &c. Constitutum est ex sua forma & materia specificatis, ut agat per suam speciem. Suus motus est ei finis & quies.

Cœlum est in suo loco, sicut corpus in sua superficie. Adhuc est in tempore, ipsum namque novum est. Et etiam in tempore sicut efficiens in suo effectu. Et sic de alijs suis accidentibus suo modo.

DE QUARTO SUBJECTO, QUOD est Homo.

CAP. XVI.

Discursus duplex. **H**OMO est compositus ex anima & corpore, ratione cursus deducibilis est per principia & regulas duobus modis. videlicet modo spirituali, & modo corporali, sic diffinitur
Homo

Homo est animal rationale homificans. In homine sunt *Definitio.*
omnia principia, & regulæ dupliciter propter duplicitatem natura, scilicet spiritualis, & corporalis, ex quibus est constitutus. Et ideo est magis generalis quàm aliud ens creatum. Ratione cujus rectè potest dici proculdubio, quod homo est major pars mundi.

DE QUINTO SUBIECTO,

quod est imaginativa.

CAP. XVII.

IN imaginativa sunt principia, & regulæ specificæ ad imaginandum imaginabilia, sicut in adamante ad attrahendum fer- *Discursus.*
rum, & diffinitur sic.

Imaginativa est illa potentia cui propriè competit imaginificare, & ideo imaginativa deducta est per principia, & regulas quæ conveniunt imaginativæ, intellectus quidem de ipsa habet magnam noticiam, & etiam de his quæ conveniunt ei: imaginativa abstrahit species à sensatis cum sensibus particularibus. Et hoc cum suis correlativis per secundam speciem regulæ. C. significatis. Et cum bonitate facit bonas species illas: & cum magnitudine magnificat illas, sicut quando imaginatur unum magnum montem aureum. Cum minoritate autem minorificat eas, sicut quando imaginatur unum punctum indivisibile. Imaginativa habet instinctum sicut bruta animalia habent industriam ad vivendum, & sicut capra ad evitandum lupum. Imaginativa habet appetitum ad imaginandum imaginabile, ut quietescat in illo imaginando illud. Sensus particulæres utentes sensibilibus impediunt imaginativæ suum actum, quod non potest habere ipsum, sicut videns cum oculis coloratum, & tunc temporis imaginativa non potest habere suum actum, videlicet quia imaginari non potest imaginatum imaginabile peregrinum, quousque habens oculos claudit illos, & tunc imaginativa habet suum actum sive potest habere illum. Videns magis attingit coloratum videndo quàm imaginando sensatum enim est magis circa ipsum sensum. Imaginativa autem mediante sensu imaginabile attingit. Imaginativa non est ita generalis potentia in sensatis sicut sensitiva ut patet per tactivam cū qua homo tenens lapidem in uno, & eodem tempore sentit diversa & plura, videlicet lapidis ponderositatem, frigiditatem, asperitatem, atq; duriciem: imaginativa autem nequaquam nisi successivè, & sic de alijs similibus istis. Et hæc sufficiant causa *Definitio.*
evitatis.

DE SEXTO SUBJECTO, QUOD EST
sensitiva. CAP. XIIII.

Discursus.

PRINCIPIA & regulæ sunt in sensitiva per modum specificum, nam unum posse habet per visum, aliud per auditum, &c. & hæc maximè faciunt duæ proprietates instinctus, & appetitus, & diffinitur sic.

Sensitiva est potentia cui propriè competit sentire. Sensitiva causat sensata cum suis principijs, & regulis specificis.

Definitio.

Ipsa est generalis per sensum communem; particularis autem per sensus particulares, per sensum communem habet correlativos communes, per particulares autem sensus habet correlativos particulares. Vita radicalis sensitivæ vivit ex vita vegetabili cum qua est connexa & in ea plantata, sicut vegetativa in elementativa. Sensitiva per omnes sensus sensat objecta: sicut per visum sensat coloratum, & per auditum vocem mediante affatu ei nominante illam, absque enim affatu auditus quidam non potest sentire vocem, & in isto passu cognoscit intellectus quod affatus sit sensus.

DE SEPTIMO SUBJECTO QUOD
est vegetativa. CAP. XIX.

Discursus.

IN vegetativa sunt principia & regulæ specificæ cum quibus plantæ agunt secundum suas species in quibus sunt. Piper enim agit secundum suam speciem, & rosa secundum suam: & lili-um secundum suam &c.

Definitio.

Principia vegetativæ condensiora sunt quam sensitivæ principia: & sensitivæ principia quam imaginativæ principia: & diffinitur sic: vegetativa est potentia cui propriè competit vegetare. Ipsa quidem sic vegetat elementata suo modo, sicut sensitiva sensat vegetata sive elementata. Vegetativa transubstantiat elementativam in suam speciem per modum generationis: & ex illa vivit & crescit & nutritur: vegetativa quidem moritur elementativa sibi deficiente. Sicut lumen moritur in lampade oleo sibi deficiente.

DE OCTAVO SUBJECTO QUOD
est Elementativa.

CAP. XX.

Discursus.

IN elementativa sunt principia & regulæ specificæ cum quibus habet multas species: aurum, argentum, & huiusmodi, & diffinitur sic, Elementativa est potentia cui propriè

Definitio.

competit, elementale. Ipsa habet correlatiuos communes sicut & sensitiva, & sic de suis particularibus potest dici, videlicet de igne, aere, aqua, & terra, quæ habent suos correlatiuos, sine quibus ipsa elementa esse non possunt, sicut & correlatiua absque elementis non possunt esse, quæ sunt vltima fundamenta ipsius elementatiuæ, & elementatiua, per ipsam habet punctos, lineas, & figuras, longum, latum, & profundum, & corpus plenum, qualitates & complexiones, duriciem, asperitatem: leuitatem, ponderositatem, &c. & in isto passu cognoscit intellectus quod elementa sunt actualiter in elementatis, tamen remisso modo, nam aliter elementata non haberent ex quo essent de genere substantiæ, neque haberent formam, materiam, naturam, motum, instinctum, longum, latum, plenum, neque appetitum, quod est valde impossibile & absurdum dicere.

DE NONO SUBJECTO, QUOD est de Instrumentatiua.

C A P. XXI.

ISTUD subjectum est de instrumentalitate & consideratur *Discursus duplex.*
duobus modis, scilicet naturaliter sicut oculus qui est instrumentum ad videndum, & moraliter sicut iustitia ad iudicandum, & martellus ad fabricandum.

Instrumentum quidem naturale potest cognosci deducendo *1. Naturale.*
ipsum per principia & regulas huius artis specifico modo.

Similiter & instrumentum morale per eadem principia & *2. Morale.*
regulas suo modo specifico.

Differunt enim inter se instrumenta naturalia & moralia talem autem deductionem sive discursum dimittimus intellectui bene intuenti, & si intellectus artistæ deficit in tali deductione recurrat ad artem magnam in qua largius tractamus de moralibus, sed quia de moralibus mentionem facimus in alphabeto, idcirco volumus diffinire instrumenta moralia, ut per diffinitiones & principia, regulas artista habeat noticiam de moralibus.

Instrumentatiua est potentia cū qua moralis agit moraliter,
Iusticia est habitus cum quo iustus agit iuste.

Prudentia est habitus cum quo prudens utitur prudentia.

Fortitudo est habitus cum quo fortis corde agit viriliter

Temperantia est habitus cum quo temperatus utitur in agendo temperatè.

Fides est habitus cum quo aliquis credit id esse verum, quod non sentit nec intelligit.

Definitio instrumentatiua moralis eius demque specierum.

Spes est habitus cū quo aliquis sperat veniam à domino dari & gloriam, & confidit in suo bono & potenti amico.

Caritas est virtus cum qua habens propria bona illa facit cōmunia.

Patientia est habitus cum quo patiens vincit & non vincitur.

Pietas est habitus cum quo pius condolet de languoribus proximi sui.

Avaritia est habitus cum quo dives est pauper & mēdicās.

Gula est habitus cum quo gulosus est incarceratus & in posterum in infirmitate & paupertate positus.

Luxuria est habitus cum quo homo utitur suis potentijs indebitè contra ordinem matrimonij.

Superbia est habitus cum quo homo superbus conatur omnibus superesse: & est contra humilitatem.

Accidia est habitus cum quo accidiosus condolet de bonis alterius, & congaudet de malis illius.

Invidia est habitus cum quo invidiosus appetit injustè bona alterius.

Ira est habitus cum quo iratus ligat suam deliberationem & libertatem.

Mendacium est habitus cum quo mendax fatetur sive testatur contra rei veritatem.

Inconstantia est habitus cum quo inconstans est multifariè variabilis.

Dictum est de novem subjectis, de quibus artista potest habere noticiam discurrendo ipsa per principia & regulas hujus artis.

DE DECIMA PARTE, QUAE EST de applicatione.

CAP. XXII.

Divisio.

A P P L I C A T I O dividitur in tres partes.

Prima est quando applicatur implicitum ad explicitū.

1. **S**ecunda est quando applicatur abstractum ad concretū.

2. Tertia est quando applicatur quæstio ad loca hujus artis.

3. **E**t primo de prima parte sic dicemus. Si termini quæstionis sint impliciti, applicentur ad terminos hujus artis explicitos. Sicut quando quæritur. Utrū Deus sit. Aut utrum angeli sint, & sic de alijs, applicentur ad bonitatē, magnitudinē, &c. videlicet utrum sit bonum magnum, &c. esse Deum & esse angelum.

2. **A**bstracti sunt abstracti: applicentur ad suos terminos concretos. Sicut bonitas ad bonum, magnitudo ad magnum, color ad coloratū, & sic de alijs, videatur per quem modum se habent terminus abstractus, & terminus concretus, discurrendo per principia & regulas.

Tertia

Tertia pars quæ est de applicatione ad loca, dividitur in tredecim partes, quæ sunt hæc, videlicet prima figura, secunda figura, tertia figura, quarta figura. Diffinitiones, Regulæ. Tabula, Evacuatio tertiæ figuræ Multiplicatio quartæ figuræ. Mixtio quartæ principiorum & regularum & Novem subjecta. Centum formæ & quæstiones.

Istis partibus prænominatis applicentur materiæ quæstionū secundum quod eis competit. Nam si materia quæstionis competit primæ figuræ, ipsa applicetur ad primam figuram, & solutio quæstionis hauriatur à textu ipsius figuræ, tali modo affirmando aut negando, quod textus remaneat illæsus, & sicut diximus de prima figura, ita potest dici de alijs partibus suo modo. Et hæc de applicatione sufficiant causa brevitatis.

Et si intellectus artistæ deficit in applicando terminos recurrat ad artem magnam, nam in ea de his largius pertractatur.

3. Ad loca.
Refectio.

DE CENTUM FORMIS.

CAP. XXIII.

In ista parte ponuntur centum formæ cum earū diffinitionibus ut subjectum extendatur ad intellectum. Nam per formarum definitiones intellectus quidem erit conditionatus ad discurrendum illas per principia & regulas, & per talem discursum intellectus habebit notitiam de formis positis in quæstionibus: ideo centum formæ cū suis diffinitionibus sunt hæc.

Vsu.

1. Entitas est ens ratione cuius aliquod ens causat aliud ens.
2. Essentia est forma ab esse abstracta & in eo sustentata.
3. Unitas est forma cui propriè competit unire.
4. Pluralitas est forma aggregata ex pluribus numero differentibus.
5. Natura est forma cui propriè competit naturare.
6. Genus est ens consideratum & valde confusum quod de pluribus differentibus specie prædicatur.
7. Species est ens quod de pluribus differentibus numero prædicatur.
8. Individuitas est ens quod magis distat à genere quàm aliud ens.
9. Proprietas est forma cum qua agens specificè agit.
10. Simplicitas est forma, quæ magis distat à compositione quàm aliquod aliud ens.
11. Compositio est forma aggregata ex pluribus essentijs.
12. Forma est essentia cum qua agens agit in materia.
13. Materia est essentia simpliciter passiva.
14. Substantia est ens per se existens.
15. Accidens est forma non per se existens, nec ad suum

finem principaliter se habet.

16. Quantitas est ens ratione cuius subiectum est quantitas: & cum ea ipsum agit quantum.

17. Qualitas est ens ratione cuius principia sunt qualia.

18. Relatio est forma respectiva ad multa diversa sine quibus non potest esse.

19. Actio est forma inherens passio.

20. Passio est ens sustinens illam.

21. Habitus est forma qua subiectum induitur.

22. Situs est positio partium recte & debite ordinarum in subiecto in quo sunt.

23. Tempus est ens in quo entia creata sunt incepta & noua. Vel tempus est ens ex multis nunc constitutum secundum ante & post.

24. Locus est accidens per quod entia sunt locata. Vel locus est superficiens ambiens & continens immediate partes intraneas corporis.

25. Motus est instrumentum cum quo movens movet motum, vel motus est id quod sapit naturam principij, medij, & finis.

26. Immobilitas est ens nullum appetitum habens ad movendum.

27. Instinctus est figura & similitudo intellectus.

28. Appetitus est forma & similitudo voluntatis.

29. Attractio est forma cum qua attrahens attrahit attractum vel attractio est quedam forma habens instinctum & appetitum attrahendi aliquid ad subiectum.

30. Receptio est forma cum qua recipiens recipit receptum. Vel receptio est quedam forma habens instinctum & appetitum recipiendi aliquid in subiecto.

31. Fantasma est similitudo abstracta à rebus per imaginationem.

32. Plenitudo est forma à vacuitate remota.

33. Diffusio est forma cum qua diffundens diffundit diffusibile.

34. Digestio est forma per quam digerens digerit digestibile.

35. Expulsio est forma cum qua natura expellit ea quæ non competunt subiecto.

36. Significatio est reuelatio secretorum cum signo demonstratorum.

37. Pulchritudo est quedam forma speciosa recepta à visu: vel ab auditu: vel imaginatione, vel conceptu, vel delectatione.

38. Novitas est forma ratione cuius subiectum habituatur novis habitibus.

39. Idea

39. Idea in deo est deus. Idea autē in creatione est creatura.
40. * Metaphysica est forma cum qua intellectus humanus ** Mathematica.*
denudat subiectum ab accidentibus.
41. Ens in potentia existens est forma in subiecto existens absque motu, quantitate, qualitate, & huiusmodi.
42. Punctuitas est essentia puncti naturalis existentis minoris partis corporis
43. Linea est longitudo constituta ex pluribus punctis cōtinuis: cuius extremitates sunt duo puncta.
44. Triangulus est figura habens tres angulus * acutos * *Abundans*
tribus lineis contentos (ctos.)
45. Quadrangulus est figura habens quatuor angulos re-
46. Circulus est figura linea circulari contenta.
47. Corpus est substantia ex pūctis, lineis, & angulis plena.
48. Figura est accidens constitutum ex situ & habitu.
49. Generales rectitudines sunt sex: quibus corpus est centrum per lineas diametrales.
50. Monstruitas est deviatio motus naturæ,
51. Derivatio est subiectum generale per quod particulare descendit ab universali.
52. Umbra est habitus privationis lucis.
53. Speculum est corpus diaphanum dispositum ad recipiendum omnes figuras ei repræsentatas,
54. Color est habitus per figuram contentus.
55. Proportio est forma cui propriè cōpetit proportionare.
56. Dispositio est forma cui propriè competit disponere
57. Creatio in æternitate est idea: in tempore autem est creatura.
58. Prædestinatio in sapientia Dei est idea: in creatione autem est creatura.
59. Misericordia in æternitate est idea: in prædestinato autem est creatura.
60. Necessitas est forma quæ aliter non potest se habere. Sed necessum est ens continens illam.
61. Fortuna est accidens inhærens subiecto. Sed fortunatus est homo dispositus ad illam.
62. Ordinatio est forma cui propriè competit ordinare. Ordinatus autem est suum proprium subiectum.
63. Consilium est dubitabilis propositio: & consultus est sua quies.
64. Gratia est forma primitiva in gratiato posita sine gratiam merito.
65. Perfectio est forma cui propriè competit perficere in subiecto perfecto.

66. Declaratio est forma in qua intellectus quiescit distinguendo. Declaratus autem est suum subiectum in quo declaratio est habitus.

67. * Transsubstantiatio est actus naturæ intranssubstantiatio denudata forma antiqua: & induta nova.

68. Alteratio est forma nata in alterato.

69. Infinitas est forma habens actum infinitum ab omni finito remoto.

70. Decipio est habitus positivus decipientis: & est habitus privativus decepti.

71. Honor est habitus activus in honorante: passivus autem est in honorato.

72. Capacitas est forma cum qua capax tantum potest continere & recipere quantum potest ei evenire.

73. Existencia est forma cū existens existit id quod est. Agentia est forma movens existentem ad terminū ad quem.

74. Comprehensio est similitudo infinitatis, & apprehensio finitatis. (tum,

75. Inventio est forma cum qua intellectus invenit inven.

76. Similitudo est forma cum qua assimulans assimulat sibi suum assimulatum.

77. Antecedens est forma causans consequens. Consequens autem est subiectum in quo antecedens quiescit.

78. Potentia est forma cum qua intellectus attingit objectum. Objectum autem est subiectum, in quo intellectus quiescit. Actus est connexio potentia & objecti

79. Generatio in creaturis est forma cum qua agens causat formas novas. Corruptio est forma cum qua corrumpens privat formas antiquas. Privatio autem existit in medio ipsarum.

80. Theologia est scientia quæ loquitur de Deo.

81. Philosophia est scientia per quam intellectus se contrahit ad omnes scientias.

82. Geometria est ars inventa ad mensurandum lineas, angulos & figuras,

83. Astronomia est ars cum qua astronomus agnoscit virtutes & motus, quos coelum habet in inferioribus effective.

84. Arithmetica est ars inventa ad numerandum multas unitates.

85. Musica est ars inventa ad ordinandum multas voces concordantes in uno cantu.

86. Rhetorica est ars inventa cum qua rhetoricus ornat & colorat sua verba.

87. Logica est ars cum qua logicus invenit naturalem conjunctionem inter subiectum & prædicatum.

88. Gramma

* *POSTERIOR-
QUINTUS GRACII.*

88. Grammatica est ars inveniendi modum rectè loquendi, rectèque scribendi.

89. Moralitas est habitus ad agendum bonum sive malum.

90. Politica est ars cum qua burgenses procurant publicam utilitatem civitatis.

91. Ius est actus regulatus in homine de iustitia habituato.

92. Medicina est habitus cum quo medicus procurat sanitatem patientis.

93. Regimen est forma cum qua princeps regit populū suū.

94. Militia est habitus cum quo miles iuvat principem, ut iustitiam possit tenere.

95. Mercatura est habitus cum quo mercator scit emere & vendere.

96. Navigatio est ars cū qua nautæ per mare sciūt navigare.

97. Conscientia est forma cum qua intellectus affligit animam de commissis.

98. Prædicatio est forma cum qua prædicator informat populum ad habendum bonos mores, evitando malos.

99. Oratio est forma cum qua orās loquitur Deo sanctificè.

100. Memoria est ens cum quo entia sunt recolibilia.

DE UNDECIMA PARTE, QUAE EST de questionibus.

CAP. XXIV.

HAec pars dividitur in 12. partes seu loca disposita & proportionata ad quæstiones secundum materiae diversitatē ex qua sunt: nam in uno loco sive parte est significata solutio unius quæstionis: & in alio loco solutio alterius quæstionis, propter quod diversimode applicabimus quæstiones ad prædicta loca: & hoc duobus modis, videlicet faciemus aliquas quæstiones quas solvemus: & alias quas non solvemus similiter faciemus: & istas dimittemus artistæ bene intuenti: ut ipse bene abstrahat solutionē ab illa parte sive loco cui quæstiones transmittemus. Nam in illa parte sive loco solutio est significata, hic verò paucas quæstiones faciemus & solvemus causa brevitatis: nam hæc ars abstracta est ab arte magna ut ipsa brevius tractetur: & ut intellectus sub paucis verbis apprehendat multa: & sic intellectus est magis universalis. & per solutiones istarum quæstionum hinc positas seu datas, poterit dari solutio aliarum quæstionum suo modo.

Loca sive partes quas transmittemus quæstiones sunt 12. ut jam supra dictum est. videlicet prima figura, secunda figura, tertia figura, quarta figura, diffinitiones, regulæ, tabula, evacuatio

Subtrahit.

tio tertiæ figuræ, multiplicatio quartæ figuræ, mixtio principiorum & regularum, novem subjecta: centum formæ: & primo de prima parte suo loco dicemus.

*DE QUÆSTIONIBUS PRIMÆ
figuræ. CAP. XXV.*

1. **Q**UÆSTIO utrum sit aliquod ens, in quo subjectum & prædicatum convertantur in identitate essentia naturæ & numeri per totam primam figuram.

Et est respondendum quod sic: nam aliàs conversio subjecti & prædicati & æqualitas essent destructæ absolute: & æternitas esset superius per infinitatem: & sua bonitas, magnitudo, potestas, &c. essent inferius per finitatem, quod est impossibile.

2. Quæritur quid est illud ens in quo subjectum & prædicatum convertuntur.

Et respondendum est, quod Deus est illud, talis quidem conversio non potest esse nisi in subjecto infinito & æterno.

3. Quæritur utrum divina bonitas habeat in se ita magnam bonificationem sicut divinus intellectus intellectionem.

4. Quæritur quare Deus habet in se ita magnam agentiam sicut existentiam.

5. Quæritur, Deus de quo potest tantum quantum ipse est.

6. Quæritur quare homo & animal non convertuntur. Et ad hoc respondendum est ex eo quia conversio non potest fieri inter majus & minus, sed inter æqualia.

7. Quæritur utrum in angelo sua potestas intellectus & voluntas convertantur. Et respondendum quod non, alioquin ipse posset habere ita infinitum actum & æternum sicut Deus.

*DE QUÆSTIONIBUS SECUNDÆ
figuræ. CAP. XXVI.*

Divisio.

1. *Modus per
primū trian-
gulum.*

QUÆSTIONES secundæ figuræ tribus modis possunt fieri: sicut homo & leo qui per differentiam differunt specie, & per concordantiam conveniunt genere, & per contrarietatem contrariantur, videlicet per corruptibile & incorruptibile: & sic de alijs suo modo.

1. Quæritur utrum differentia sit magis generalis, quàm concordantia & contrarietas: ad quod dicendum est, quod sic: eo quia ubicunque est concordantia & contrarietas, est differentia, sed non e converso in omnibus: in multis enim reperitur differentia & concordantia: & tamen in illis non est contrarietas, naturaliter, sicut in entibus spiritualibus.

Quæritur

Quæritur quod est majus principium concordantia aut contrarietas; dicendum est quod concordantia. à concordantia enim descendunt principia positiva, à contrarietate autem privativa.

Quæritur utrum ista diffinitio sit magis ostensiva dicendo sic. homo est animal homificans: vel homo est ens cui proprie competit homificare, quam ista: homo est animal rationale mortale. Et respondendum est quod sic. Ratio hujus est, quia homificatio soli homini competit, rationabilitas autem & mortalitas multis. Per triangulum principij, medij, & finis, possunt fieri quæstiones tribus modis.

Primus modus est, quando quæritur quare est una prima causa & non plures. Cui respondendum est ex eo: ut unus finis sit infinitus.

Secundus modus est, quando quæritur, Utrum mediū existens inter subjectum & prædicatum habeat quantitatem continuam aut discretam. Et est respondendum quod continuā habet respectu medij extremitatum. discretam autem respectu medij conjunctionis & mensurationis.

Tertius modus est, quando quæritur qualis finis est ultimus in subjecto. Et respondendum est, quod finis proprius, sed non appropriatus.

Per triangulum majoritatis, æqualitatis & minoritatis possunt fieri quæstiones tribus modis: per majoritatem, sicut quando quæritur quare Deus est supra angelum, & angelus supra hominem. Et respondendum est, quod Deus est supra angelū: eo quia bonitas divina & magnitudo divina, &c. distant per infinitatem à quantitate: & per æternitatem à tempore. bonitas autem angeli & magnitudo, &c. non. sed ipsa sunt supra bonitatem, magnitudinem hominis, &c. eo quia subjectum in quo sunt distat à divisione & susceptione. sed bonitas, magnitudo, &c. corporis hominis, non.

Secundus modus est, quando quæritur in anima, quare intellectus, voluntas & memoria sunt æquales per essentiam: cui respondendum est ex eo, quia prima causa per æquabilitatem suæ bonitatis, magnitudinis, &c. est intelligibilis, recolibilis, & amabilis æqualiter: & in isto passu cognoscit intellectus quod demonstratio potest fieri tribus modis per quid: aut per quia: aut per æqualitatem: vel per æquiparantiam.

Tertius modus est, quando quæritur quare peccatum est magis circa nihil quam aliquod aliud ens, & dicendū est quod propter hoc, quia magis repugnat fini essendi.

Quæritur utrū differentia quæ est inter sensuale & sensuale sit major, quā illa quæ est inter sensuale & intellectuale, & quā illa quæ

2. Modus per
2. triangulum
subdivisio.

1.

2.

3.

3. Modus per
3. triangulum

1.

4. Modus

per angulos
species.

illa quæ

illa quæ est inter intellectuale & intellectuale. Adhuc utrum illa differentia quæ est inter principium & medium, sit major, quàm illa quæ est inter medium & finem.

Similiter potest quæri de differentia quæ est inter substantiã & substantiam, &c. Et respondendum est per ea quæ sunt significata in triangulis supradictis, subiectivè & objectivè mediante regula de b.

DE QUÆSTIONIBUS TERTIAE figure. CAP. XXVII.

DICTUM est in tertia figura quòd quodlibet principium applicatur alteri: & ideo quæritur. Utrum contrarietas sit tantum applicabilis bonitati, magnitudini, &c. quantum concordantia, & dicendum est quod non: contrarietas enim applicatur eis privando & contrariando: concordantia autem ponendo & concordando.

2. Dicitur in tertia figura, bonitas est magna, & quid est bonitas magna.
Et respondendum est, quod bonitas magna est illa quæ absque contrarietate & minoritate convenit cum omnibus principijs & suis correlativis.
3. Quæritur bonitas: ubi est: vade ad cameram b. i. & recipias significata.
4. Quæritur bonitas de quo est.
5. Quæritur bonitas quomodo est: vade ad cameras. b. d. & b. k. & accipias eorum significata, & sic de alijs.
6. Idem quæritur quando est intellectus universalis & particularis.

DE QUÆSTIONIBUS QUARTA figure. CAP. XXVIII.

QUÆRITUR per cameram. b. c. d. utrum aliqua bonitas sit magna infinitè, sicut æternitas: & respondendum est quod sic: alioquin tota magnitudo æternitatis non esset bona per cameram b. e. f.

2. Quæritur utrum Deus sit ita potens per suam bonitatem sicut per suum intellectum: vade ad illam cameram & recipe significata suorum correlativorum & suarum diffinitionum.
3. Quæritur utrum angelus producat angelum cum sit superius: sicut homo hominem cum sit inferius: respondendum est quod non, quia evacuet suam essentiam: angelus enim non recipit augmentum ab extra; homo autè sic ratione corporis

DE QUÆSTIONIBUS PER DIFFI-
nitiones principiorum.

CAP. XXIX.

- Q**UÆRITUR utrum Deus sit ens necessarium. 1.
QUÆRITUR utrū unitas possit esse infinita absq; actu infinito. 2.
QUÆRITUR utrum sit Deus unus singularis. 3.
QUÆRITUR utrum Deus possit esse malus. vade ad diffinitionem 4.
 bonitatis: magnitudinis, & æternitatis. & teneas ea quæ tibi si-
 gnificant. nam si bonitas est magna & æterna, jam necessarium
 est quod bonitas sit ratio bono quod producat bonum magnū
 & æternum. & sic de alijs quæstionibus quæ fieri possunt per dif-
 finitiones principiorum.

DE QUÆSTIONIBUS PER RE-
gulas CAP. XXX.

- Q**UÆRITUR utrum credere præcedat intelligere. 1.
QUÆRITUR quæ diffinitio est melior & clarior, aut quæ 2.
 datur per potentiam & suum specificum actum, vel illa
 quæ datur per genus & differentiam. Et respondendū est quod
 illa quæ datur per potentiam & suum specificum actum, per illā
 quidem habetur agnitio subjecti & actus eius specifici. per alte-
 ram autem nequaquam nisi partium tantum.
QUÆRITUR utrum potentia extra suam essentiam habeat actū. 3.
QUÆRITUR utrum intellectus sit agens in memoria, & in volū- 4.
 tate patiens. Utrum intellectus possit habere objectum absque
 sensu. Utrum divina potestas possit habere actum infinitum. 5.
 Utrum actus possit esse sine differentia. Utrum actus sit posses- 6.
 sus à potentia vel ab objecto vel ab ytroque. Utrum substantia 7. 8.
 possit per se existere absque suis causis. Utrum voluntas habe-
 at posse in intellectu per credere, & intellectus in voluntate per
 intelligere. Utrum in anima voluntas & memoria sunt æquales. 9.
 Utrum intellectus absq; suis correlativis possit esse universalis 10.
 aut particularis. Utrum intellectus quando facit scientiam fa-
 ciat ipsam per proprietatem & differentiam. Utrum intelle- 11.
 ctus disponat amare & memorari & e converso. Utrum intelle- 12.
 ctus in uno & eodem tempore possit credere & intelligere. U- 13.
 trum intellectus in se ipso facit scientiam. 14.
QUÆRITUR quomodo intellectus facit speciem. Utrum intel- 15.
 lectus cum sua specie imperat voluntati & memoriæ quod ob- 16.
 jectum illam speciem. Sicut applicamus quæstiones regularum
 ad intellectum: sic possunt applicari ad alias potētias suo modo. 17.
 18.

DE QUÆSTIONIBUS TABULÆ.

CAP. XXXI.

1. **Q**UÆRITUR utrum mundus sit æternus, vade ad colum. nam b.c.d & teneas negativam & inuenies in camera. b.c. & b. quod si æternus est, multæ sunt æternitates differentes specie & concordantes sunt per cameram. b.c.t.c. contra cameram. b.c.t.d. quod est impossibile: vnde sequitur quod de quæstione negativa est tenenda & hoc probat regula b.
2. Quæritur utrum Deus tantum possit esse infinitus per suam magnitudinem quantum per suam æternitatem: vade ad columnam. c.d.e. & ad cameram. c.d.t.c. tenendo affirmativam contra cameram. c.d.t.d. Utrum Deus tantum possit per æternitatem quantum per intellectum. vade ad columnam. d.e.f. & ad cameram. d.e.t.d. Utrum Deus sit tantum potens per suum posse sicut per suum intelligere & amare: vade ad columnam. e.f.g. & teneas affirmativam per cameram. e.f.t.e. & per cameram. e.f.t.f. Et per cameram. e.f.t.g. quousque tota columna erit consummata. Utrum in Deo suus intellectus & uoluntas sint maiores quàm sua uirtus: vade ad columnam. f.g.h. & teneas negativam per omnes cameras illius columnæ hauriendo significata camerarum. Utrum divina veritas sit in tantum uirtuosa per æquales correlatiuos sicut divina uoluntas. vade ad columnam. g.h.i. & teneas affirmativam per omnes cameras illius columnæ. Utrum in Deo sua uirtus & sua ueritas & sua gloria habeant illud per quod sint æquales: & à tempore & loco & minoritate remotæ: vade ad columnam. h.i.k. & teneas affirmativam per omnes cameras.

DE QUÆSTIONIBUS EVACUATIONIS
tertia figura. CAP. XXXII.

1. **I**N camera. b.c. dictū est quod bonitas est magna. Modo quæritur utrum bonitas sit magna & quia est sua magnitudo, & bonitas, & magnitudo, in quo concordant. Et utrum possint concordari absque differentia. Et respondendum est quod bonitas est magna ut patet per diffinitionem magnitudinis. Et sua magnitudo est habere correlatiuos, ut per secundam speciem regulæ. c. patet. & concordant: quia bonitas est magna per magnitudinem & econuerso. iam quidem concordare nequaquam possent absque differentia suorum correlatiuorum. Et hæc de euacuatione tertiæ figuræ sufficiant causa breuitatis.

Nam

Nam per hæc quæ de ea diximus potest artista soluere & facere quæstiones per alias cameras;

DE QUÆSTIONIBUS MULTIPLICATIONIS quartæ figuræ. CAP. XXXIII.

QUÆRITUR per quem modum intellectus conditionat se ad essendum generalem per generale intelligere. Vade ad multiplicationem quartæ figuræ, & videas per quem modum intellectus multiplicat conditiones cum quibus multiplicat objecta & suum intelligere, vt per multas & magnas scientias sit generalis & multis habitibus indurus.

Et hæc de multiplicatione quartæ figuræ sufficiant causa brevitatis.

DE QUÆSTIONIBUS MIXTIONIS principiorum & regularum. CAP. XXXIV.

QUÆRITUR utrum bonitas sit discursiua per magnitudinem, durationem, &c. & econuerso. & respondendum est quod sic, vt significatum est per tertiam figuram faciendo de subiecto prædicatum.

Quæritur quid est bonitas in magnitudine, duratione, &c. Cui respondendum est quod est in magnitudine magna, & in duratione durabilis.

Quæritur quid habet bonitas in magnitudine, &c. ad quod dicendum est quod in ipsa habet suos correlatiuos magnos in magnitudine & in duratione durabiles.

Et sicut exemplificamus de bonitate: ita potest exemplificari de aliis principijs suo modo. Et hæc de mixtione sufficiat suomodo.

DE QUÆSTIONIBUS NOUEM subiectorum, & primo de Deo. CAP. XXXV.

QUÆRITUR utrum Deus sit. Et respondendum est quod sic. probatum est in quæstionibus primæ figuræ.

Quæritur quid est Deus. Et respondendum est quod Deus est ens, quod tamen agit in se quantum ipse est. Per secundam speciem regulæ. C. quæritur quid habet Deus in se essentialiter.

Ad quod respondendum quod habet suos correlativos sine quibus non posset habere immensas & æternas rationes. Per tertiam speciem quæritur quid est Deus in alio.

Ad quod dicendum est quod ipse est creans: gubernas & huiusmodi. Per quartam speciem regulæ. C. quæritur quid habet Deus in alio. Et dicendum est quod habet in alio posse & dominium: & in omnibus iudicium & actum gratiæ & misericordiæ: patientiæ & pietatis. Et hæc de Deo sufficiant causa brevitatis.

DE QUÆSTIONIBUS AN- gelorum. CAP. XXXVII.

1. **Q**UÆRITUR utrum angeli sint. Et respondendum est quod sic. Si enim id quod minus videtur Deo simile, est, & multo magis id quod magis videtur esse simile Deo, est. Adhuc si aliquid est quod est compositum ex intellectuali & corporali, multo magis id quod est compositum ex intellectu-ali & intellectuali. Amplius si angeli quidē non essent, Scāta differentiæ & concordantiæ esset evacuata, & per consequens mū-
dus, quod est impossibile.

2. Quæritur, angelus de quo est, & cuius est. Et respondendum est per regulam. d. quod est de se ipso: sua enim essentia nō potest esse punctualis neque linealis. Ut per secundam speciem eiusdē regulæ est de suis correlativis spiritualibus, scilicet de suis rivis, bilibus & are: ex quibus est compositus: per rivos est activus, & per biles est receptivus, & per are est actus existens inter rivos & biles. per tertiam speciem est dicendum quod angelus est Deus. Et hæc de angelis causa brevitatis sufficiant.

DE QUÆSTIONIBUS COELI. CAP. XXXVII

1. **U**trum cœlum moveat seipsum. Et respondendum est quod sic, ut sua principia habeant correlativos substantiales & proprios per suas constellationes. Utrum cœlum
2. moveat se ad locum, & respondendum est quod sic in se & in inferioribus circulariter, sed non extra se: ratio hujus est: quia extra se nullam actionem habet vel habere potest. Utrum angelus
3. moveat cœlum, & respondendum est quod non, quia si moveret, jam rivis suorum correlativorū essent inferius & biles superius: & etiam per suam formam jam non moveret elemēta nec elementata, sed per suam materiam, quod est impossibile.

Quæritur

Quæritur utrum cœlum habeat animam motivam. Et respō. 4.
dendum est quod sic, nam aliter sēsitiva & vegetativa non habe-
rent animas motivas, nec elementa haberent motum.

Quæritur per primam speciem regulæ E. quare est cœlū. Et 5.
dicendum est quod ex eo quia ex sua forma & materia est con-
stitutum. Per secundā speciem regulæ E. quæritur cœlum qua- 6
re est, & dicēdum est, Ideo ut entia inferiora possint habere mo-
tum. Et hæc de cœlo sufficiant causa brevitatis.

DE QUÆSTIONIBUS QUARTI SUB- iecti, quod est homo.

CAP. XXXIIX.

QUÆRITUR utrum homo de Deo possit habere majorē 1.
notitiam affirmando vel negādo, & respondendū est quod
affirmando: Deus enim nō est per illa sine quibus ipse est,
sed, per illa sine quibus esse non potest.

Quæritur quare homo agit per formam specificam, vade ad 2.
secundam speciem regulæ, E. & ibi est solutio implicata. Utrum 3.
homo augmentans suos actus augmentet suam essentiam. & re-
spondendum est quod nullus homo * agit seipsum.

Quæritur quādo homo desiderat recolere & nō potest reco- * *auges*
lere, quis istorum deficit prius, aut memoria, aut intellectus. cui 4.
dicēdum est quod memoria: ipsa enim citius reddit speciem an-
tiquam naturaliter intellectui quam voluntati.

Quæritur anima & corpus quomodo componant hominem. 5.
Et respondendum est quod in homine bonitas corporalis & spi-
ritualis componunt unam bonitatem, & sic de alijs.

Quæritur quid est vita hominis, ad quod respondendum est 6
quod est illa forma quæ est composita ex vegetativa, sensitiva,
imaginativa, & ratiōativa.

Quid est mors hominis, respondendum est quod dissolutio 7
potentiæ elementativæ: vegetativæ, sensitivæ, imaginativæ, ra-
tionativæ.

Quæritur utrum homo sit visibilis, & dicendum est quod nō, 8
visus enim non potest videre nisi colorem & figuram.

Quæritur utrum in homine intellectus & memoria sint eadē 9
potentia. Et respondendum est quod non, quia si essent eadem
potentia, intellectus jam non esset successivus in acquirēdo spe-
cies, nec traderet illas oblivioni, neque etiam eas ignoraret. Itē-
rum quia nimis esset fortis in objecto contra libertatem
voluntatis. Et hæc de homine dicta sufficiāt cau-
sa brevitatis.

DE QUÆSTIONIBUS IMAGINATIVA, CAP. XXXIX.

1 **V**TRUM imaginativa imaginetur imaginabilia suo modo sicut sensitiva sensitiva.

2 Quæritur quæ est causa, quare Imaginativa abstrahit species à sensibilibus.

3. 4 Quæritur quid est Imaginativa. Utrum imaginativa habeat correlativos. Utrum imaginativa augmentet se augmentando suum actum. Utrum imaginativa sit altior potentia quàm sensitiva. Utrum imaginativa habeat instinctum & appetitum específicos. Sensitiva per quem modum impedit actum imaginativæ. Quare imaginativa non est ita potens in sensibilibus, vel sensitivis sicut sensitiva, vade ad sub eum imaginativæ.

10 Quæritur utrum sensitiva sentiat imaginativam. Et respondendum est, quod potentia inferiores non agunt in superioribus.

DE QUÆSTIONIBUS SENSITIVA. CAP. XL.

1 **Q**UÆRITUR quæ potentia istarum sentiat famem & sitim, aut gustus, aut tactus. Et respondendum est, quod illa quæ magis disponit objectum.

2 Utrum gustus sic sentiat famem & sitim cum instinctu & appetitu, sicut visus coloratum cum colore. Vade ad secundam speciem regulæ E.

3 Quæritur sensitiva ex quo sensitiva. Et respondendum est, quod quilibet sensus particularis sensitiva suum objectum sensitibile per formam specificam, sicut subjectum coloratum subsistens crystallo colorat ipsum. Utrum sensitiva habeat quantitatem punctualem & linealem. Et respondendum est quod sensitiva ita citò attingit objectum de longè sicut de propè. Utrum sensitiva sicut habet sensum communem, sic habeat communem potestatem, instinctum & appetitum.

6 Quæritur quid est sensitiva. Sensitiva cum quibus est particularis & communis. Sensitiva ex quo vivit & nutritur. Utrum sensitiva sit sensitiva, vade ad subjectum sensitivæ.

DE VEGETATIVA, CAPUT XLI.

4 **U**TRUM vegetativa agat per speciem suam. Utrum vegetativa habeat aliqua, ratione quorum sit communis & particularis.

& particularis sicut sensitiva. Utrum quantitas vegetativæ sit punctualis vel linealis.

Quæritur quid est vegetativa, & quid habet in se ipsa per se- cundam speciem regulæ D.

Quæritur vegetativa ex quo vivit & nutritur & crescit & in quo subjecto est plantata.

Quid est mors vegetativæ: vade ad subjectum vegetativæ in quo solutiones prædictarum quæstionum sunt implicatæ.

DE QUÆSTIONIBUS VIII

subjecti quod est Elementativa.

CAPUT. XLII.

QUID est Elementativa. Utrū elementativa habeat multas species sicut sensitiva. Utrum elementativa habeat suos correlativos. Utrum flamma candelæ elementet * licinium lampadis in seipsa quando ipsum accendat. Utrum flamma candelæ sic accendat licinium cum aere, sicut visus sentiat coloratum cum luce. Utrum elementativa sit causa specialis longitudinis, latitudinis, profunditatis, & plenitudinis. Utrum elementativa sit communis species elementorum. Utrum elementativa possit esse in subjecto elementis remotis ab illo. Utrum elementativa sit fons punctorum, linearum & figurarum. Utrum elementativa sic moveat se naturaliter cum suo instinctu & appetitu, levitate, gravitate, caliditate, & hujusmodi, sicut homo seipsum artificialiter cum pedibus suis. Utrum elementativa possit habere naturam absque correlativis substantialibus. Utrum in elementatis elementa sint actu. Utrum elementativa habeat continuam quantitatem per omnia loca sub globo lunari. Utrum sint duæ caliditates & duæ siccitates, & duæ albedines hujusmodi: solutio, vade ad subjectum elementativæ, & abstrahas ab eo solutiones cum intellectu conditionato & artificiali per artem istam. Utrum sit quintum elementū. & respondendum est quod non, in elementatis quidem sufficientiunt quatuor complexiones.

* *Ellychniæ.*

DE QUÆSTIONIBUS IX. SUBJE-

cti & ultimi quod est Instrumentativa.

CAP. XLIII.

SUPERIUS jam fecimus quæstiones instrumentalitatis naturalis, hîc autem volumus facere moralis.

Quæritur quid est moralitas.

Quæritur quid est iustitia, prudentia, &c. Item quæritur

C 4

quid est avaritia, gula, &c. vade ad nonum subjectum instrumentativæ: & agas secundum quod ibi est significatum per e jus tractatum. Adhuc quæritur utrum justitia sit bona, & respondendum est quod sic, quia si non, tunc injusticia non esset mala.

4. Ulterius quæritur utrum justitia habeat correlativos, & dicendum est quod sic, quia si non, jam non posset esse habitus, nec haberet aliqua in quibus esset sustentata & assuetata. Et sicut dicitur de istis, ita possunt fieri quæstiones de justitia per omnia principia sua & regulas, & sicut dictum est de justitia ita potest dici de alijs habitibus virtuosus.

5. Utrum vicia simpliciter sint principia privativa, & respondendum est quod sic, nam ipsa cum virtutibus nullam convenientiam habent. in virtutibus quidem agens, & agibile, & instrumenta ad invicem habent concordantiã in objecto virtuoso, & hæc de mortalibus sufficiant causa brevitatis: maxime quia in arte magna de ipsis largius pertractavimus.

DE QUÆSTIONIBUS CENTUM formarum. CAP. XLIV.

Modi earundem.
1. De entitate.

QUÆSTIONES centum formarum tot modis fieri possunt quot quælibet forma est differens in novẽ subiectis sicut entitas, &c. quæ est una forma in Deo, & alia in angelo, & alia in cœlo, &c. sicut quando quæritur utrum entitas Dei sit principium ad omnes entitates. Et respondendum est quod sic, eo quia sua bonitas est principium ad omnes bonitates & sua magnitudo ad omnes magnitudines, & sua æternitas ad omnes durationes: hoc autem non potest dici de entitate angeli & cœli, &c. & ideo forma secundum quod est diversa ab alijs est discursiva cum suis principijs & regulis.

2. De essentia.

Quæritur utrum essentia & esse convertantur, & respondendum est quod in Deo convertuntur. In Deo nihil est superius nec inferius, sed in angelo & cœlo, &c. non convertuntur eo quia esse in illis est per essentiam, & non è conversio, & ideo in talibus essentia est superius, esse autem inferius.

3. De unitate.

Quæstiones per unum modum fieri possunt de unitate Dei & per alium modum de unitate angeli, & per alium modum de unitate cœli, &c. Sicut quando quæritur utrum competat unitati Dei unire infinitum, & respondendum est quod sic. nam absque unire infinito ipsa unitas non posset esse infinita: eo quia sua potestas esset finita & ligata, & in æternitate esset ociosa. & sic posset dici de divina bonitate & magnitudine, &c. quod est impossibile.

Si autem quærarur de unitate angeli, utrum ei competat unire

Unire, & respondendum est secundum conditiones suæ unitatis, videlicet quod unus angelus cum alio venit unū, loqui moraliter obiectivè, unum amare, unum intelligere, unum hominificare, non dico quod unus angelus uniat aliū angelum, quia nō potest ut jam dictum est, nec etiam unum cœlum potest unire aliud cœlum, sed effectivè unitas cœli causat unitates inferiores, de unitate autem hominis non est sic, nam unus homo potest unire alium, generando alium: & sic de alijs suo modo.

Quæritur utrum in Deo sit pluralitas, & respondendum est quod sic, respectu suorum correlativorum per secundam speciem regulæ C. significatorum sine quibus non potest habere in se infinitam & æternam operationem bonificando, magnificando, æternificando, &c. & sic essent ligatæ & ociosæ suæ rationes quod est impossibile. De pluralitate autem angeli non est sic: nam angelus compositus est ex tervis & bilibus respectu simplicitatis divinæ, & similiter cœlum jam est magis compositum quàm angeli, & homo quàm cœlum.

Quæritur utrum in Deo sit natura, & respondendū est quod sic, ut habeat naturale recolere, intelligere, & amare, & etiam naturalem bonitatem, magnitudinem &c. & ut ipsæ rationes sint ei naturales quod producat bonum infinitum & æternum ut competat ei naturare. De natura autem angelica non est sic, nam finita & nova est, veruntamen ei competit naturare, eo quia habet species innatas & naturales, cum quibus obiectivè & naturaliter objectat, & sic de natura cœli potest dici secundū suum modum & etiam secundum sua principia & regulas, naturales & específicas, cum quibus naturaliter & specificè agit.

Et sic de natura aliorum subjectorum potest dici suo modo. Per ea quæ dicta sunt supra potest artista facere quæstiones de centum formis, & solveere eas secundum quod quæstiones diversimodè tractantur & deducuntur per novem sub eâ inter se differentia conservando cuilibet formæ suam definitionem quàm superius fecimus.

Et isto passu cognoscit intellectus per quem modum est valde generalis ad faciendum multas quæstiones & solvendum illas per illum modum qui est in evacuatione tertiæ figuræ, & in multiplicatione quartæ figuræ. Et ideo quis posset numerare quæstiones & solutiones quæ fieri possunt. & hæc de quæstionibus centum formarum sufficiant causa brevitatis.

DE XII. PARTE, QUAE EST DE Habituazione. CAP. XLV.

Hæc pars est de habituazione hujus artis, & ipsa dividitur *Divisio 1. pars.*

- in tres partes quarum prima est de tredecim partibus in quas hæc ars est divisa: & illas artista hujus artis debet habituare, ut ipse sciat applicare quæstionem ad illum locum seu disposita secundum proportionem materiæ quæstionis. Secunda pars est, quod habituaret modum & processum textus hujus artis tenendo modum textus ad probandum & solvendum quæstiones peregrinas illo modo per quem sunt explicatæ in textu, sicut in unum exemplum per quod aliud est exemplificatum & declaratum. Tertia pars est quod ipse habeat modum multiplicando quæstiones & solutiones ad unam & eandem conclusionem, ut per tertiam & quartam figuram & tabulam significatum est. & hæc de habitatione sufficiant causa brevitatis.

*DE XIII PARTE, QUAE EST
de modo docendi hanc artem.*

C A P. XLVI.

Divisio.

1. Pars.

PARS ista dividitur in quatuor partes. Prima est ut artista bene sciat alphabetum cordatenus, & figuras, definitiones, & regulas atque assituationem tabulæ.

2. pars.

Secunda pars est ut ipse declaret benè textum scholaribus rationabiliter, & non liget se cum auctoritatibus aliorum. Et quod scolares perlegant textum, & si dubitaverint in aliquo petant ab artista sive à magistro illud.

3. pars.

Tertia pars est quod magister sive artista faciat quæstiones coram scholaribus & solvat eas rationabiliter secundum artis processum. Nam absque ratione artista non potest bene uti ista arte. Unde sciendum est quod hæc ars tres amicos habet, videlicet subtilitatem intellectus, & rationem, & bonam intentionem: sine istis quidem tribus hanc artem nullus addiscere potest.

*Tres amici
huius artis*

4. Pars.

Quarta pars est quod artista faciat scholaribus quæstiones ut ipsi de illis respondeant: & dicat illis quod multiplicent rationes ad unam & eandem conclusionem, & adhuc inveniant loca quorum ratione sciant respondere & rationes multiplicare. Si verò scolares nesciant respondere, nec rationes multiplicare: nec loca invenire, tunc temporis magister doceat scolares de prædictis.

DE FINE HUIUS LIBRI.

AD honorem & laudem Dei & publicæ utilitatis finivit RAYMUNDUS hunc librū, Pysis in monasterio Sancti Dominici in mēse Ianuarij, in anno Domin. M. c. c. c. vii. incarnationis Domini nostri Iesu Christi, Cui sit laus & honor per infinita secula seculorum Amen.